

METODINĖS REKOMENDACIJOS MOKYTOJAMS DĖL PRADINIO IR PAGRINDINIO LIETUVIŲ KALBOS UGDYMO PROGRAMŲ PRITAIKYMO MOKINIAMS, TURINTIEMS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ

Rekomendacijas rengė: Vaiva Juškienė, Aistė Fiurst, Eglė Saikauskienė

Pastabas ir pasiūlymus teikė: Rimantė Juškuvienė, Edita Norvaišienė

Lietuva 2010 m. ratifikavo Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją (toliau – JTNTK). JTNTK 24 straipsnyje teigiama, kad įtraukusis ugdymas užtikrina geriausias mokymosi sąlygas neįgalumo situacijoje esantiems asmenims, kryptingai kinta ir bendrojo ugdymo modeliai. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 26 straipsnyje¹ įtvirtintas principas, kad ES teisės aktais ir politikos priemonėmis būtų pasiekta visapusiška inkluzija ugdymo erdvėje, t. y., kad vaikai su negalia mokytųsi bendrose klasėse².

Įtraukusis ugdymas 2009 m. vykusioje UNESCO konferencijoje apie buvo apibrėžta kaip „nenutrūkstantis procesas, kurio pagrindinis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymąsi visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos³“. Taigi svarbu, jog ugdytojai gebėtų modeliuoti ir kurti ugdymo turinį įvertinus kiekvieno vaiko poreikius, aplinką bei situaciją, naudotis įvairiomis ugdymo technologijomis, pagrįstai parenkant įvairius ugdymo(si) būdus, orientuotus į vaiko ugdymosi poreikius bei situaciją ir atpažinti juos ir kt.

Įtraukusis ugdymas neįmanomas be vaiko pažinimo, jo poreikių identifikavimo, palankios ugdymo(si) aplinkos visiems ugdytiniams ir kiekvienam kūrimo, atsižvelgiant į individualius ugdytinio poreikius – gabumus, negalias, raidos tempą, patirtinio ugdymosi stilių, turimą patirtį, šeimine aplinką ir kitus skirtingumus. Vis dar sudėtinga vykdyti įtraukujį ugdymą(si), ypač vaikų, turinčių negalią.

---

¹ goo.gl/mhY5vX

² Grincevičienė V., Szerlağ A., Dziubacka K., Targamadžė V. Įtraukusis ugdymas: mokinių tėvų rūpesčiai ir lūkesčiai. *Santalka: Filologija, Edukologija / Coactivity: Philology, Educology* 2015, 23(1): 73–80.

³ goo.gl/PRPZ4a

Kintant mūsų šalies švietimo sistemai, taip pat akivaizdžiai pakito neįgalumo situacijoje esančių vaikų ir jaunimo, ugdymo(si) modelis. Įtraukusis ugdymas – atsivėrusi erdvė, orientuojanti tiek šeimas, tiek bendrojo ugdymo mokyklas veikti bendrai, darniai ir kūrybingai, nes mūsų visuomenė jau yra pasiekusi raidos tarpsnį, kai švietimo prieinamumas kiekvienam asmeniui tapo realybe⁴. Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos⁵ vienas iš tikslų – *užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius. Teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų* – švietimo politikams ir strategams bei visiems ugdymo dalyviams brėžia kryptingos ir nuoseklios veiklos trajektoriją.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme⁶ įteisinta, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, kai kuriais atvejais – mokyklos (klasės), skirtos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ugdyti.

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“⁷ teigiama, kad visuomenė turi pripažinti socialinę atskirtį patiriančių asmenų teises, padėti jiems išsaugoti orumą ir būti visaverčiais visuomenės nariais, aktyviai dalyvauti socialinės įtraukties politikoje ir veikloje, padėti kovoti su stereotipais ir stigmatizacija, išsaugoti ir stiprinti gyvenimo kokybę, socialinę, ypač vaikų, gerovę ir visiems lygias galimybes. Šalies švietimo sistemą reglamentuojančioje įstatyminėje bazėje bei Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ akivaizdžiai suformuluota ir reglamentuota edukacinė įtrauktis.

Siekiant kokybiško įtraukiojo ugdymo, itin svarbu, pedagogų pasiruošimas vykdyti įtraukujį ugdymą, gebėjimas gerbti ir priimti kiekvieną asmenį. Taip pat itin svarbus šeimos ir ugdymo įstaigos pagarba grįstas bendradarbiavimas, saugios aplinkos ugdytiniui užtikrinimas ir šeimoje, ir mokykloje. Šeima turi tapti aktyvia ugdymo proceso dalyve. Ugdymo įstaiga, bendradarbiaudama su šeima, turėtų padėti ugdytis ne tik

---

⁴ Ten pat.

⁵ goo.gl/5DbXK4

⁶ goo.gl/gVTYJg

⁷ goo.gl/xxBcZ5

komunikavimo, asmeninę, mokėjimo mokytis kompetencijas, socialinę kompetencijas, bet ir supratimą, kas yra *saugumas, teisingumas, altruizmas, empatiškumas, savigarba*.

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių dėl intelekto sutrikimo, ugdomi pagal individualizuotas Bendrąsias ugdymo programas (toliau – BUP). Mokiniai, turintys kitų specialiųjų ugdymosi poreikių taip pat ugdomi pagal BUP. Taigi siekiant palengvinti pedagogų darbą, parengtos Gairės ir rekomendacijos, padėsiančios pedagogams sėkmingiau vykdyti įtraukujį ugdymą.

Vartojami trumpiniai

SUP – specialieji ugdymosi poreikiai

BUP – Bendrosios ugdymo programos

SUTRIKIMAS	APIBŪDINIMAS	SUNKUMAI	GALIOS
Įvairiapusiai raidos sutrikimai	<p><i>Sutrikimai pasireiškia kokybiniais socialinio bendravimo ir komunikacijos sutrikimais bei ribotu, stereotipiniu ir pasikartojančiu interesų ir veiklos pobūdžiu. Dažnai (nors ne visada) būna tam tikro laipsnio bendras kognityvinės veiklos pažeidimas, elgesys neatitinka amžiui būdingo elgesio (nesvarbu, ar asmuo yra protiškai atsilikęs, ar ne).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • „AŠ ESU TAI, KĄ DARAU“. 	<p>Gali būti sunku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • suprasti ir taikyti verbalinę ir neverbalinę komunikaciją (akių kontaktą, veido išraiškas, gestus, kūno kalbą); • suvokti abstrakčią informaciją, apibendrintus posakius, perkeltinės prasmės žodžius; • suprasti kalbą, jei kalbama greitai, sudėtingais sakiniais; • apibendrinti, struktūruoti informaciją; • dirbti nestruktūruotoje aplinkoje, pamokoje; 	<p>Sekasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atlikti užduotį, veiklą pagal sudarytą schemą, planą, aiškų pavyzdį, analogiją; • dirbti naudojantis pagalbine medžiaga; • analizuoti detalią informaciją, susitelkti į detales, į vieną dalyką; • atlikti vizualinio mąstymo,

	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>ELGESYS YRA KOMUNIKACIJA</i> (netinkamas elgesys gali būti dėl: fizinio skausmo, per didelio aplinkos suerzinimo, negalėjimo pasakyti, ko norima, neaiškiai suformuluotos užduoties, sakomų ilgų žodinių instrukcijų, dėmesio poreikio, noro išvengti užduoties ir jos atlikimo); ● Gali būti labai jautrūs vienam dalykui ir nejautrūs kitam (juos gali erzinti šviesos, triukšmas, kvapai, medžiagos); jautrumas sustiprėja, kai žmogus alkanas ar pavargęs; ● Naivūs, egocentiški, gali būti nejautrūs kitiems, kalbėti netaktiškai; ● Rigidiški, mato tik „juoda arba balta“, dažnai susitelkę į vieną pomėgį; ● Mąstymas – iš detalių į visumą. Nesimoko stebėdami aplinkinius, reikia specialiai daug kartų mokyti to, ko siekiama, kol vaikas priims tam tikrą elgesį kaip taisyklę; ● Koncentruojasi tik į žodžius, kuriuos girdi (Aspergerio sindromą turintys žmonės – į žodžius ir sakinio prasmę, neturintieji SUP–tik į sakinio prasmę). 	<ul style="list-style-type: none"> ● skaityti (ypač raiškiai, su intonacija), atlikti teksto suvokimo užduotis; ● išskirti, kas tekste svarbu, kas nelabai svarbu; ● atlikti teorinio mąstymo užduotis; ● pateikti naujų idėjų, kūrybiškai mąstyti, atlikti problemų sprendimo užduotis; ● pritaikyti turimas žinias kitokiose, kitaip suformuluotose užduotyse/veiklose; ● prisitaikyti prie neplanuotų, spontaniškai vykdomų veiklų; ● reaguoti į bendrai grupei pateiktus nurodymus, instrukcijas; ● dirbti grupėje; ● kurti dialogus, projektines grupines veiklas, bendrauti, bendradarbiauti su bendraklasiais; ● įsijausti, suprasti kitą; ● atlikti darbą greitai. 	<p>konstravimo gebėjimų reikalaujančias užduotis;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● prisiminti faktus; ● dirbti pagal nekintančią struktūrą, atlikti monotoniškas, pasikartojančias, išmoktas užduotis.
--	---	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> ● Kalbos mokosi taip, kaip užsienio kalbos mokosi SUP neturintieji: žodžiai svetimi, kai kurie neaiškūs, nesuprantami... ● Svarbu jaustis priimtiems grupėje, įvertintiems už darbą; ● Ypač svarbi struktūruota aplinka, rutina, monotonija; ● Darymas, veikla, rezultatas teikia pasitenkinimą. 		
Elgesio ir/ar emocijų sutrikimai	<p><i>Tai heterogeniška grupė sutrikimų, pasireiškiančių elgesio ar/ir emocinėmis reakcijomis, ryškiai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros ir etinių normų bei išreikštu nedėmesingumu, impulsyvumu ar/ir prasta elgesio reguliacija.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kiekvieno vaiko, turinčio dėmesio sutrikimą, simptomai skirtingi. Net tas pats vaikas gali elgtis skirtingai skirtingomis dienomis. (Pvz.: Vieną dieną/pamoką gali dirbti puikiai, kitą dirbti nesugeba (arba dirba labai sunkiai); ● Gali būti perdėm aktyvūs, lengvai 	Gali būti sunku: <ul style="list-style-type: none"> ● Planuoti savo veiklą; ● Numatyti savo poelgių, veiksmų pasekmes; ● Kontroliuoti savo poelgius; ● Turėti reikiamas priemones; ● Nusiteikti darbui; ● Tvaringai pasiruošti pamokai; ● Priimti ir laikytis klasės taisyklių, priimti pasekmes; ● Sekti užduotis; ● Ramiai nusėdėti, palaukti; ● Pradėti ar pabaigti darbą; ● Dirbti nestruktūruotoje aplinkoje, pamokoje; 	Sekasi: <ul style="list-style-type: none"> ● Dirbti pamokoje, kai užmegztas teigiamas santykis su mokiniu, pastarasis jaučiasi priimtas ir išklaushytas; ● Dirbti, kai klasėje yra aiškios taisyklės ir jų laikomasi, naudojami paskatinimai ir aiškios galimos pasekmės; ● Suprasti instrukcijas, nuorodas, jei būna susikaupę ir nekreipia dėmesio į pašalinius dirgiklius; ● Atlikti užduotį, veiklą pagal

	<p>išsiblaškantys, užmaršūs, triukšmingi ir iššaukiantys, reikalaujantys nuolatinio dėmesio, neorganizuoti, netvarkingi, stokojantys socialinių įgūdžių, lengvai susierzinantys;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Gali būti depresyvūs (tai lemia pasikartojančios nesėkmės ir frustracijos); ● Impulsyvūs (pirmiausia veikia, po to pagalvoja); ● Lėtas veiklos tempas; ● Greitai pavargsta, darbas greitai atsibosta; ● Nesirūpina savimi, savo išvaizda; ● žema savivertė; ● Dažnai pameta, neranda savo daiktų; ● Daro daug nedėmesingumo klaidų; ● Sąsiuviniai dažnai būna labai netvarkingi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Grįžti prie darbo po pertraukėlės; ● Bendradarbiauti, dirbti grupėje; ● Atlikti skaitymo, rašymo ir kitas užduotis sėdint; ● Atlikti didelį kiekį pasikartojančių, panašių, monotoniškų užduočių; ● Be klaidų nurašyti tekstą iš knygos ar nuo lentos; ● Skaityti, prisiminti, ką skaitė; ● Skaityti tekstą mintyse; ● Rasti tekste pagrindinę mintį, atskirti esmines detales nuo neesminių; ● Atlikti sudėtingas, ilgos apimties užduotis; ● Pasitikrinti ir pastebėti klaidas; ● Klausytis, jei didžiąją pamokos dalį mokytojas kalba; ● Atsiminti tai, ką mokėsi ankstesnę pamoką. 	<p>sudarytą schemą, planą;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Atlikti užduotis, atsakinėti žodžiu; ● Suprasti ir vykdyti žodines instrukcijas; ● Papasakoti asmeninę patirtį, išsakyti savo nuomonę; ● Generuoti idėjas; ● Atlikti pastabumo reikalaujančias užduotis; ● Atlikti kūrybines, improvizacijų, linksmas, artistiškas užduotis; ● Dalyvauti pamokose, kuriose dalijamasi gyvenimiška patirtimi, užduotys ir veiklos susietos su mokinio mėgstama veikla; ● Atlikti užduotis, kai vykdomi tarpiniai įvertinimai.
<p>Mokymosi sutrikimai: bendrieji ir specifiniai (skaitymo, rašymo)</p>	<p><i>Bendrieji– pasireiškia tuo, jog dviejų ar daugiau dalykų mokymosi pasiekimai gerokai prastesni. Šis atsilikimas yra tikėtinas, kai asmens intelektualiniai gebėjimai yra žemi (IQ yra nuo 70</i></p>	<p>Gali būti sunku:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Skaityti (raidžių, skiemenų, žodžių praleidimas, keitimas, pridėjimas, raidžių formos, eiliškumo žodyje ir skaitymo, 	<ul style="list-style-type: none"> ● Atlikti užduotį, kai informacija pateikta vaizdžiai, t.y. pasitelkiant piešinėlius, grafikus, veiksmus; ● Atlikti užduotį, veiklą pagal

	<p>iki 79), tačiau nesiekia labai žemo intelekto ribos (IQ 69 ir žemesnis).</p> <p>Specifiniai (skaitymo, rašymo) – tai heterogeniška grupė sutrikimų, kurie pasireiškia žemesniais skaitymo, rašymo ar matematikos mokymosi pasiekimais nei tikėtina pagal intelektinius gebėjimus (kai IQ yra 80 ir aukštesnis) bei vaiko amžių atitinkantį ugdymą. Būdinga tai, kai dėl atskirų pažinimo procesų neišlavėjimo ar sutrikimo, mokymosi pasiekimai neatitinka bendrųjų pasiekimų ir kompetencijų, tačiau priežastis nėra intelekto, sensoriniai sutrikimai ir netinkamas ugdymas ar sociokultūrinės sąlygos.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Sunkumai organizuojant ir interpretuojant gaunamą vaizdinę ar garsinę informaciją, t.y. turi informacijos apdorojimo problemų; ● Sunkumai dirbant savarankiškai; ● Ilgai mokosi skaityti, skaito lėtai, skiemenuodami, sunkiai supranta tai, ką perskaitė; ● Rašydami daro daug įvairaus tipo klaidų (akustinės klaidos, raidžių praleidimas, 	<p>rašymo krypties reversijos, ribotas visuminis vizualinis žodžių atpažinimas; spėliojimai skaitant; skaitoma paraidžiui arba skiemenuojant; nepaisoma žodžio, sakinio ribų, skyrybos ženklų);</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Sekti skaitomą tekstą; ● Suprasti perskaitytų žodžių reikšmes, žodžių junginių, sakinių prasmės; ● Perskaičius sakinį ar žodį, jį rašyti iš atminties; ● Skaitant naudotis tekstinėmis užuominomis; ● Suprasti pagrindinę teksto mintį, tekste esančių atskirų minčių ryšius; ● Suvokti teksto stilių ir paskirtį; ● Naudotis žodynais, žinynais; ● Taikyti rašybos taisykles; ● Linksniuoti, asmenuoti, kaityti kalbos dalimis ir pan. ● Rašyti; ● Rašyti gražiai, įskaitomai, užbaigiant raides; ● Sugalvoti sakinių, kuriuos reikia parašyti; 	<p>sudarytą schemą, planą, aiškų pavyzdį;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Dirbti naudojantis atramine medžiaga; ● Suprasti medžiagą, kai ji pateikiama ir vaizdu, ir žodžiu, susiejama su gyvenimiškais pavyzdžiais; ● Suprasti ir vykdyti žodines instrukcijas; ● Atrasti loginius ryšius, „išmąstyti“; ● Atsiskaityti tai, ko mokėsi žodžiu; ● Kai tema dalinama į logiškus vienetus; ● Papasakoti asmeninę patirtį.
--	--	---	--

	<p>keitimas, neužbaigimas ir pan.);</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Lėtas veiklos tempas; ● Greitai pavargsta, darbas greitai atsibosta; ● Nemėgsta rašymo, skaitymo užduočių; ● Neišlavėjusi rišlioji kalba. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Rašyti ilgai (greit pavargsta); ● Nusirašyti nuo lentos, užsirašyti mokytojo diktuojamą tekstą; ● Išlaikyti minties eigą; ● Atsiminti taisykles, informaciją; ● Kalbėti raiškiai; ● Atidžiai klausytis ir tiksliai suprasti mokytojo nuorodas, instrukcijas, paaiškinimus. 	
<p>Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai, mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos</p>	<p>Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai</p> <p>Tai heterogeniška sutrikimų grupė, kuriai priskiriami visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims būdingi tarimo, sklendaus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai. Šiai grupei priskiriami ir sutrikimai, kai asmuo turi kalbos raiškos ar/ir kalbos suvokimo sunkumų.</p> <p>Sutrikimui būdinga:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Netaisyklingas garsų tarimas; ● Neišlavėjęs girdimasis suvokimas; ● Įvairūs kalbos tempo ir ritmo sunkumai; ● Visos kalbos sistemos ar jos dalies 	<p>Gali būti sunku:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Taisyklingai, riškiai tarti garsus, žodžius, sakinius, mintis; ● Tinkamai suprasti kalbantįjį, skaitomus kūrinius, žodines instrukcijas; ● Apibūdinti daiktus; ● Atpasakoti; ● Suprasti kai kurių žodžių reikšmę, posakius, mįsles, patarles, perkeltinę prasmę; ● Skaityti; ● Sekti skaitomą tekstą; ● Suprasti perskaitytų žodžių reikšmes, 	<p>Sekasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Nurašyti tekstą; ● Atlikti užduotis, nereikalaujančias kalbėjimo (paremtas vaizdu); ● Atlikti užduotis pagal konkretų pavyzdį, analogiją, naudojantis atramine medžiaga; ● Dirbti pagal aiškia struktūrą; ● Suprasti ir įvykdyti trumpas žodines instrukcijas.

	<p>sunkumai;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Visiškas ar dalinis gebėjimo kalbėti ar/ir suprasti kalbą praradimas; ● Žodyno skurdumas; ● Žodžių kaitymo, derinimo, valdymo sunkumai; ● Neišlavėjusi rišlioji kalba; ● Ilgas mokymasis skaityti. <p>Sunkumai dėl sulėtėjusios raidos</p> <p>Sunkumai išryškėja iki 7–8 metų amžiaus ir pasireiškia atsilikimu nuo bendraamžių bent vienoje iš nurodytų sričių: pažintinės, motorikos, komunikacijos, savitvarkos, socialinės ir emocinės.</p>	<p>žodžių junginių, sakinių prasmes;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Skaitant naudotis tekstinėmis užuominomis; ● Suprasti pagrindinę teksto mintį, tekste esančių atskirų minčių ryšius, lyginti, analizuoti tekstus, atkreipti dėmesį į neesmines detales; ● Suvokti teksto stilių ir paskirtį; ● Suprasti sudėtingos struktūros teiginius ar klausimus; ● Rašyti; ● Sugalvoti žodžių, sakinių ir juos parašyti; ● Rašyti ilgai (greit pavargsta); ● Nuosekliai dėstyti mintis raštu, žodžiu; ● Spręsti ir suprasti abstrakčias problemas; ● Atlikti kalbėjimo, bendravimo reikalaujančias užduotis su bendraamžiais (kai reikia padiskutuoti, rasti bendrą sprendimą, pasitarti ir t.t.); ● Išlaikyti minties eigą; ● Atsiminti taisykles, informaciją; ● Atidžiai klausytis. 	
--	--	--	--

Dirbdami su SUP mokiniais pedagogai turėtų laikytis bendrų rekomendacijų, kurių vykdymas padės ir SUP turinčiam vaikui, ir kitiems klasės mokiniams jausti saugiai, siekti geriausių rezultatų. Mokytojams rekomendacijos padės sėkmingiau organizuoti ugdymo(si) procesą, kad kiekvienas klasės mokinys, nepaisant jo gebėjimų, patirtų sėkmę. Svarbu nepamiršti, jog tinkamai organizuota emocinė ir fizinė ugdymo(si) aplinka nemaža dalimi teigiamai veikia sėkmingą kiekvieno mokinio ugdymą(si).

BENDROSIOS REKOMENDACIJOS

1. Turėti klasės taisykles ir taikyti jas pagiriant mokinius, kai taisyklių laikomasi ar siekiant sustabdyti, kai mokiniai elgiasi netinkamai.
2. Kuo dažniau naudoti teigiamus pastiprinimus (konkrečiai įvardyti, kokią veiklą, užduotį atliko gerai), pabrėžti mokinio laimėjimus, pasiekimus, padarytą pažangą.
3. Naudoti įvairias skatinimo priemones, akcentuoti sėkmę, kasdien ugdyti vaiko pasitikėjimą savimi.
4. Pamokose įtraukti užduočių, kurios leidžia mokiniams pademonstruoti stipriuosius gebėjimus.
5. Sodinti šalia besilaikančių klasės taisyklių, motyvuotų mokinių, darbą grupėse organizuoti bendrai su stipresniais klasės draugais.
6. Pamokos pradžioje sudominti, motyvuoti mokinius, pradėti nuo mokinį dominančios medžiagos, iš anksto nuteikti tam tikrai veiklai.
7. Struktūruoti kiekvieną pamoką: kiekvienos pamokos pradžioje **žodžiu ir vaizdu** pristatyti, ko bus mokomasi, (struktūruotos pamokos detalių [pavyzdys](#)), mokiniui aiškiai pažymėti, kokios tiksliai užduotys turi būti atliktos, vis atkreipti dėmesį į mokinio atliekamą užduotį, naudoti tarpinį atsiskaitymą atliekant užduotis.
8. Jei reikia, atskiroms dalims matuoti naudoti laikmatį.
9. Jei mokinys nebegali atlikti užduoties, susikaupti (bet tai ne manipuliacija), leisti atsitraukti nuo veiklos, pajudėti, pabūti kitoje vietoje ar kitaip nusiraminti.
10. Jei mokinys atlieka visas mokytojo skirtas užduotis, nebeduoti papildomų užduočių, o leisti pasirinkti veiklą, motyvuojančią mokinį, bet netrukdančią klasei.
11. Jei mokinys nepasiruošęs pamokai, padėti pasiruošti ar paskirti klasės draugą, kuris padeda pasiruošti.

12. Ugdomąją medžiagą pateikti įvairiais būdais (vaizdu, garsu, judesiu), pasiremiant gyvenimiškais pavyzdžiais, analogijomis, diagramomis, panaudojant įsiminimo strategijas ir pan. Pateikti turiningą, tačiau prieinamą mokiniui kalbinę medžiagą.
13. Jei mokinys dažnai neatsineša priemonių, pasirūpinti, kad jos būtų klasėje.
14. Sudaryti galimybes mokiniui klausti.
15. Sudėtingiausių dalykų mokyti pamokos pradžioje.
16. Įtraukti mokinius į pamoką (nuolat tikrinti ar dirba, siekti akių kontakto, įtraukti į aktyvų atsakinėjimą, pasitelkti mokinį kaip asistentą ir pan.).
17. Naudojant teigiamus pastebėjimus skatinti neigiamai besielgiančiuosius elgtis tinkamai (vaikščioti po klasę, būti arti prie problemą galinčio sukelti mokinio (paliesti jo petį), kai pradeda reikštis netinkamas elgesys, jį ignoruoti, pagirti tuos, kurie elgiasi tinkamai. Taip skatinamas natūralus tinkamo elgesio kopijavimas. Pagirti mokinį iš karto po to, kai jis grįžta prie užduoties (pagirti pastebint konkretų veiksma, kurį mokinys tinkamai atlieka).
18. Klasėje viešai nekomentuoti ir neakcentuoti mokinio sutrikimo, nelyginti su kitais.
19. Netinkamą mokinio elgesį aptarti mokiniui ir mokytojui nurimus, individualiai, be pašalinių, stengtis išgirsti mokinį.
20. Pamokyti mokinį tinkamo elgesio. Nesitikėti iš mokinio tinkamo elgesio, jei to nebuvo mokyta.
21. Jei mokinys tam tikrus dalykus moka geriau, skirti aukštesnio lygio užduotis, kad jaustųsi galintis daugiau.
22. Namuose skirti atlikti užduotis, kurias gebės atlikti, arba skirti analogiškas užduotis, kurios buvo atliktos klasėje, kad įtvirtintų tai, ko išmoko.
23. Pagal mokinio gebėjimų lygį, namų darbų skirti tiek, kad galėtų juos atlikti per 15 – 30 min.
24. Leisti mokiniui pačiam nusistatyti darbo tempą.
25. Skirti daugiau laiko užduotims atlikti.
26. Nuolat patikslinti, ar mokinys suprato instrukciją.
27. Vertinant atsižvelgti į nuolat besikartojančias klaidas, sutrikimo pobūdį, pažangą ir kt.

KON- CEN- TRAS	REKOMENDACIJOS	PAVYZDŽIAI
KALBĖJIMAS		
1–4 KL.	Nereikalauti dirbti grupėse, bendrauti, bendradarbiauti, kurti dialogus su klasės draugais, jei mokinys to padaryti negali dėl sutrikimo (įvairiapusio raidos; kalbos ir kalbėjimo; klausos).	Užduotis keisti į galimas įvykdyti (būti laikrodininku, iliustratoriumi grupėse, pasiruošti perskaityti duotą tekstą, kurį mokinys galės paskaityti kaip įžangą pristatant grupės darbą, nupiešti veiklą ar tuo metu atlikti kitą, su veikla susijusią aiškia užduotį ir pan.
	Mokyti mokinį kaip tinkamu būdu atkreipti mokytojo dėmesį.	Mokyti mokinį kelti ranką, kai nori ką nors pasakyti <i>Atsakysiu, reaguosiu, kai prieš klausdamas(-a) ar pasakydamas(-a), pakelsi ranką</i> . Kai mokinys pakelia ranką, būtina paskatinti žodžiu ar kitaip.
	Turtinant mokinių žodyną: <ul style="list-style-type: none"> ● Nereikalauti kalbėti sudėtingais sakiniais, pasakoti daug, ilgai. ● Jei mokinys kalba netinkamai (tonas, sakinio struktūra, netinkami žodžiai), pamokyti, kaip reikėtų kalbėti, pasakyti, pagirti, kai kitą kartą panaudoja išmoktą būdą. ● Įtraukti mokinį kalbėjimo užduotyse maksimaliai pagal jo gebėjimus (nereikalauti komunikuoti taip, kaip mokinys negali to padaryti dėl savo sutrikimo, ar tokia intonacija, kurios jis negeba perteikti). Jeigu matoma, kad net padedant mokinys negeba atsakyti į klausimą, nereikalauti teisingo atsakymo. 	Pavyzdžiui, vartoti daug sinonimų, antonimų. Skaitant iškart paklausti sinonimų arba įvardyti galimus variantus (pvz., tekste, jei minimas drugelis, lokys galima paklausti ar pasakyti, kad jie dar vadinami plaštaka, meška).

	<ul style="list-style-type: none"> ● Leisti kalbėti pagal iš anksto sudarytą planą, schemą, pasitelkiant vaizdines priemones, paveikslėlius. ● Nežinomus, sunkesnius žodžius paaiškinti vaizdžiai, parodant piešinius ar pan. ● Jei mokiniui sunku pasakoti, pasakojimą keisti atsakinėjimu į klausimus. ● Vykstant pokalbiui padėti mokiniui pasakyti tai, ką jis nori pasakyti, tačiau ne tiesiogiai taisyti jo kalbą, o po jam pasisakius pateikti taisyklingą variantą, pasitelkiant užuominas ir paskatinimus. ● Skatinti pokalbius, kai jų turinys pagrįstas mokinio pomėgiais ar jam rūpimais dalykais. ● Nereikalauti argumentuoti, pagrįsti savo nuomonės, jei mokinys negali to padaryti. ● Grupuoti mokinius su motyvuotais, norinčiais ir gebančiais dirbti mokiniais skirti laiko atsakymui. ● Vengti klausimų, į kuriuos atsakymai turi būti ilgi ir sudėtingi. ● Neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės teisingą atsakymą vertinti teigiamai. ● Kuo daugiau kalbėtis su vaiku: aptarti, ką mato, patyrė, ką jaučia. ● Susieti naują informaciją su turimomis žiniomis, pavyzdžiui, paraginti mokinius aptarti tai, ką jie jau žino konkrečia tema, skatinti juos pasakoti apie su tema susijusią patirtį. ● Pokalbio metu stengtis užduoti klausimą, taip, kad mokinys į jį atsakytų teisingai, t.y. kad kuo dažniau patirtų sėkmę. ● Leisti namų darbų užduotis (pasakojimus) įrašyti ir po to pateikti mokytojui/-ai. 	
5–10	Nereikalauti dirbti grupėse, bendrauti, bendradarbiauti, kurti dialogus su klasės draugais, jei	Užduotis keisti į galimas įvykdyti (būti laikrodininku,

KL.	mokinys to padaryti negali dėl sutrikimo (įvairiapusio raidos; kalbos ir kalbėjimo; klausos).	ilustratoriumi grupėse, pasiruošti perskaityti duotą tekstą, kurį mokinys galės paskaityti kaip įžangą pristatant grupės darbą, nupiešti veiklą ar tuo metu atlikti kitą, su veikla susijusią aiškią užduotį ir pan.
	Mokiniui kalbant, pasakojant, nereikalauti įvardyti ugdymo koncentrai privalomų mokėti apibrėžčių, sudėtingų formuluočių (svarbu, kad mokinys supranta esmę ar pagrindinius dalykus).	Sudaryti aiškų, paprastą sudėtingų formuluočių, literatūros terminų žodynėlį ir leisti juo naudotis.
	Sudėtingoms formuluočioms pateikti pavyzdžių, gyvenimiškų analogijų.	Pvz.: Alegorija – abstrakčios sąvokos reiškimas konkrečiu vaizdu, pvz., suktumas – lapė, godumas – vilkas, klastingumas – gyvatė.
	<ul style="list-style-type: none"> ● Nereikalauti kalbėti sudėtingais sakiniais, pasakoti daug, ilgai. ● Nereikalauti argumentuoti, pagrįsti savo nuomonės, jei mokinys negali to padaryti. ● Leisti kalbėti pagal iš anksto sudarytą planą, schemą, pasitelkiant vaizdines priemones. Pasakojimą keisti atsakinėjimu į klausimus, jei pasakoti mokiniui sunku. ● Grupuoti mokinius su motyvuotais, norinčiais ir gebančiais dirbti mokiniais s, kurie yra motyvuoti, norintys ir gebantys dirbti. ● Skirti laiko atsakymui. ● Vengti klausimų, į kuriuos atsakymai turi būti ilgi ir sudėtingi. ● Neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės teisingą atsakymą vertinti teigiamai. ● Pokalbio turinys turi būti pagrįstas mokinio interesais ir jam rūpimais dalykais. 	

	<ul style="list-style-type: none"> ● Susieti naują informaciją su turimomis žiniomis, pvz., paraginti mokinius aptarti tai, ką jie jau žino konkrečia tema, skatinti juos pasakoti apie su tema susijusią patirtį. ● Nežinomus, sunkesnius žodžius paaiškinti vaizdžiai, parodant piešinius ar pan. ● Pokalbio metu stengtis užduoti klausimą, taip, kad mokinys į jį atsakytų teisingai, t.y. kad kuo dažniau patirtų sėkmę. ● Leisti namų darbų užduotis (pasakojimus) įrašyti ir po to pateikti mokytojui/-ai. 	
KLAUSYMAS		
1–4 KL.	Pasiiekti, kad mokinys žiūrėtų į mokytoją, tik tuomet kuo trumpiau pateikti instrukciją, informaciją.	Domas klauso, Rokas klauso (<i>vardijame, kol mokinys atkreipia dėmesį, tada paminime jį</i>) ir Matas klauso. .
	Kalbėti lėtai, aiškiai, nesudėtingais sakiniais, žiūrėti į mokinį, tuo pačiu metu galima rodyti vaizdinę priemonę/medžiagą.	
	Nereikalauti paaiškinti išgirstų žodžių, frazių perkeltinės prasmės.	Pildyti sudėtingų žodžių, frazių žodynėlį, kuriame mokinys kaupia naujas žinias, jei reikia, naudojasi žodynu.
	Ugdant gebėjimą išgirsti tariamas garsus kuriuos mokinys sunkiai skiria, pasitelkti jutimus.	Tariant garsą, prašyti, kad mokinys pajustų ir įvardytų, kokioje pozicijoje tuo metu lūpos, liežuvis, kokius patiria jutimus. Pvz., jei mokinys neskiria garsų Š ir Č (ar E ir Ė), tariant pajutęs kalbos padargų padėtį, atranda raidžių kinetinius skirtumus.

<p>Klausymo įgūdžių lavinimui pasitelkti IKT, pasakų klausymą ir pan.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Pakartoti žodžius ar frazes, kurie galėjo būti neišgirsti. ● Jei reikia, paprašyti, kad mokinys pakartotų nurodymą. ● Pasakojant keisti kalbėjimo toną. ● Nereikalauti apibendrinti, įvertinti, interpretuoti išgirsto teksto, nurodyti naudą, jei dėl sutrikimo mokinys negali to padaryti. ● Nuolat kartoti informaciją, pavyzdžiui, pamokos metu pakartoti svarbiausius dalykus ir pateikti tą pačią informaciją savais žodžiais. ● Sudėtingesnius žodžius paaiškinti naudojant vaizdinę medžiagą. ● Perkeltinės reikšmės žodžius paaiškinti savais žodžiais taip, kad mokinys suprastų. ● Stebėti, ar mokinys klausosi mokytojo. ● Organizuoti ekskursijas numatant praktines užduotis. <p>Instrukcijas, kurias reikia vykdyti, suskirstyti žingsneliais.</p>	<p>Galima naudotis skirtingus logopedų sukurtus internetinius puslapius, kuriuose yra daug klausymo užduočių.</p> <p>Siūloma naudoti NVDA kompiuterinę programą, skirta akliesiems mokiniams (joje nuskanuoja tekstą, o kompiuteris jį įgarsina, www.nvaaccess.org).</p>
---	---

5–10 KL.	<ul style="list-style-type: none"> ● Pasiiekti, kad mokinys žiūrėtų į mokytoją, tik tuomet kuo trumpiau pateikti instrukciją, informaciją. ● Kalbėti lėtai, aiškiai, nesudėtingais sakiniais, žiūrėti į žmogų, tuo pačiu metu galima rodyti vaizdinę priemonę. ● Pakartoti žodžius ar frazes, kurie galėjo būti neišgirsti. ● Jei reikia, paprašyti, kad mokinys pakartotų nurodymą. ● Pasakojant keisti kalbėjimo toną. ● Nereikalauti įvertinti, interpretuoti išgirsto teksto, nurodyti naudą, jei mokinys negali to padaryti. ● Pakartoti tą informaciją, kuri pamokoje yra pati svarbiausia. ● Perkeltinės reikšmės žodžius, sunkesnes frazes paaiškinti savais žodžiais taip, kad mokinys suprastų. ● Stebėti, ar mokinys klausosi mokytojo. 	
	Siekiant lavinti klausymo įgūdžius, pasitelkti IKT, pasakų klausymą ir pan.	Galima naudotis skirtingus logopedų sukurtus internetinius puslapius, kuriuose yra daug klausymo užduočių.
RAŠYMAS		
1–4 KL.	Naujų žinių ir įgūdžių mokyti įvairiais būdais, jei tik įmanoma, pasiremti ir konkrečiais, praktiniais pavyzdžiais, ir vaizdine medžiaga, multisensoriniais būdais: kūnu, regėjimu, klausa, lytėjimu.	

	Siekiant, kad mokinys geriau įsimintų (raides, žodžius, taisykles), remtis gyvenimiškais pavyzdžiais, analogijomis.	Raides sieti su aplink esančių daiktų vaizdais, mokiniui svarbiais, aktualiais žodžiais.
	Analizuojamas temas mokiniui pateikti struktūruotai lentelėse, schemose, atmintinėse.	Atraminės medžiagos, atmintinių pavyzdžiai: sakinio struktūra , pasitikrinimas ; kalbos dalių nagrinėjimui ; gramatiniam žodžio nagrinėjimui ; linksniavimui ; žodžio galūnių rašymui .
	Atliekant rašto užduotis, leisti remtis pagalbine medžiaga (raidynu, taisyklėmis, plakatais ir pan.)	www.plakatai.lt įvairūs plakatai, kuriuos galima persidaryti kaip atmintines mokiniams;
	Rašto užduotis suskirstyti į mažus žingsnelius, teikti grįžtamąjį ryšį apie kiekvieną atliktą užduotį, kuo dažniau vertinti, leisti įsivertinti (antspaudu, kamšteliais ar pan.) atliktas užduotis.	Užduočių struktūravimo, vertinimo, įsivertinimo pavyzdžiai Įsivertinimo pvz. „Voratinklis“ . Kamštelių įsivertinimo sistema: žalios spalvos kamštelį mokinys gauna padėjęs klasės draugui, baltos spalvos – atsakęs, atlikęs užduotį teisingai. Jie kaupiami, surinkus tam tikrą jų skaičių, gaunamas apdovanojimas.
	Rašto darbus leisti rašyti iš anksto paruoštose formose (jose turi būti struktūruotai pateiktos tam tikros dalys, pateikiami klausimai, į kuriuos atsakydamas mokinys galėtų tinkamai atlikti užduotį).	Atmintinės pavyzdys rašto darbui rašyti .
	Gramatinių taisyklių įsisavinimo, rašto darbų rašymo įgūdžiams lavinti pasinaudoti mokymo priemonėmis, kuriose informacija paprasta, neperkrauta, struktūruota, pateikiama kartu su taisyklėmis, klausimais.	Užsienio lietuviams skirtų mokymo priemonių galima rasti ŠMM Švietimo aprūpinimo centro portale (lietuvių kalbos vadovėliai ir pratybų sąsiuviniai „Labas“ , „Mano ir tavo šalis

		Lietuva “, „ Kalba mane augina “), Ugdymo sodo internetinėje svetainėje („ Kelionė į Lietuvą “).
	<ul style="list-style-type: none"> ● Diferencijuojant ugdymą klasėje, siekiant pagilinti rašymo žinias, pasinaudoti kompiuterinėmis programomis, užduotimis internetinėse svetainėse. ● Naudoti įvairias kompiuterines programas užduočių, temų apibendrinimui, įvertinimui. ● Nereikalauti rašyti sudėtingos konstrukcijos sakiniams, vartoti posakių, frazeologizmų, sinonimų, perkeltinės prasmės žodžių. ● Mažinti rašto darbų apimtį, paprastinti darbų reikalavimus. ● Kai kuriuos rašto darbus leisti atsiskaityti žodžiu. ● Iš anksto paruošti, atspausdinti užduotis, kurias mokiniai turi nurašyti nuo lentos ar užsirašyti mokytojo diktuojamą tekstą (specialiųjų ugdymosi poreikių turintis mokinių tuo metu gali sekti pateiktą tekstą, pasižymėti spalvomis svarbias detales, įsirašyti tik tam tikrą praleistą žodį, raidę). ● Perskaityti gramatinės užduoties sąlygą ir padėti atlikti pirmą užduotį. ● Jei užduotys lengvinamos, nekeisti jų esmės (arba keisti tik iš dalies), o tik supaprastinti, sumažinti jų kiekį. ● Riboti užduočių skaičių lape: palikti tik kelias užduotis ir tik tas, kurias pateiksite mokiniui. ● Pamokų metu pateikti trumpas, aiškias, neperkrautas užduotis. ● Kai kuriais atvejais skirti papildomai laiko užduotims atlikti. ● Pastebėti vaiko pomėgius, stiprybes, mokymosi stilių, mokymąsi susieti su pomėgiu, o mokyti taikant jam tinkamiausią mokymosi stilių. 	

- Vengti abstrakcijų, mokyti tiksliais, aiškiais, logiškais pavyzdžiais.
  - Mokant rašyti žodį be klaidų, galima naudoti strategiją *žiūrėk -> pridėk -> rašyk -> pasitikrink.*
  - Mokinui padėti pradėti užduotį.
  - Kai kuriais atvejais nereikalauti dailaus rašto, nevertinti pažymiais netinkamos rašymo manieros, vertinti tik esmę.
  -
  - Neįskaičiuoti optiškai panašių raidžių keitimo, raidžių skiemenyje sukeitimo vietomis, praleidimo klaidų į bendrą vertinimą, jas fiksuoti atskirai, žymėti kita spalva.
  - Neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės teisingą atsakymą vertinti teigiamai.
  - Aiškiai atskirti užduotis: kai lavinama rašysena, dėmesį sutelkti tik į raidžių rašymą, kai vertinamos žinios – į žinias.
  - Vengti mokinio pervargimo, nuobodžių užduočių.
  - Jei reikia, lapuose paryškinti linijas.
  - Leisti rašant tarti žodžius garsiau arba pašnibždomis.
  - Akustiškai panašias fonemas žyminčių raidžių painiojimo klaidas, skaičiuoti kaip vieną klaidą.
  - Kai kurias užduotis keisti, taip, kad nereiktų daug rašyti, o atlikti testo būdu ar iš anksto pateiktoje formoje; parinkti teisingą atsakymą, atrenkant iš keleto duotų atsakymų.
  - Kai kurias užduotis naudoti iš sutrikusios klausos asmenims pritaikytų pratybų, vadovėlių, nes jose pateikta informacija yra paprastesnė, suprantamesnė.
- Diktuojant tekstą labiau pabrėžti sudėtingesnės struktūros, painiojamų garsų žodžius.

5–10 KL.	Siekiant, kad mokinys geriau įsimintų (žodžius, taisykles), remtis gyvenimiškais pavyzdžiais, analogijomis.	
	Rašto darbus leisti rašyti iš anksto paruoštose formose (jose turi būti struktūruotai pateiktos tam tikros dalys, pateikiami klausimai, į kuriuos atsakydamas mokinys galėtų tinkamai atlikti užduotį)..	Pavyzdžiai rašinio atmintinėms: 5 – 6 klasėms ; 7 – 10 klasėms .
	Gramatinių taisyklių įsisavinimo, rašto darbų rašymo įgūdžiams lavinti pasinaudoti mokymo priemonėmis, kuriose informacija paprasta, neperkrauta, struktūruota, pateikiama kartu su taisyklėmis, klausimais. Leisti mokiniams naudotis kompiuteriu.	Užsienio lietuviams skirtų mokymo priemonių galima rasti ŠMM Švietimo aprūpinimo centro portale (lietuvių kalbos vadovėliai ir pratybų sąsiuviniai „Mano ir tavo šalis Lietuva“), Ugdymo sodo internetinėje svetainėje („Laiškai iš Lietuvos“)
	<ul style="list-style-type: none"> ● Siekiant pagilinti mokinių žinias, diferencijuojant ugdymą klasėje, naudotis kompiuterinėmis programomis, užduotimis internetinėse svetainėse. Mokiniui padėti pradėti užduotį. ● Analizuojamas temas mokiniui struktūruotai pateikti lentelėse, schemose, atmintinėse. ● Atliekant rašto užduotis, leisti remtis pagalbine medžiaga. ● Nereikalauti rašyti sudėtingos konstrukcijos sakiniams. ● Mažinti rašto darbų apimtį, paprastinti darbų reikalavimus. ● Kai kuriuos rašto darbus leisti atsiskaityti žodžiu. ● Leisti rašyti mažesnės apimtys rašto darbus. ● Iš anksto paruošti, atspausdinti užduotis, kurias mokiniai turi nurašyti nuo lentos ar užsirašyti mokytojo diktuojamą tekstą (specialiųjų ugdymosi poreikių turintis mokinys tuo 	

metu gali sekti pateiktą tekstą, pasižymėti spalvomis svarbias detales, įrašyti tik tam tikrą praleistą žodį, raidę).

- Užduotis suskirstyti į mažus žingsnelius.
- Teikti grįžtamąjį ryšį apie kiekvieną atliktą užduotį, kuo dažniau vertinti, leisti įsivertinti.
- Dažnais atvejais (išskyrus tuos, kurie perrašydami, kartodami užduotį įsimena – įvairiapusis raidos sutrikimas) vengti skirti kontrolinių darbų, rašinių perrašinėjimo užduočių (norint pasiekti, kad mokinys išmoktų tai, ko neišmoko, geriau sudaryti atmintinę pagal tipines klaidas, pateikti tinkamų pavyzdžių, leisti mokiniui pratęsti sąrašą, lentelę).
- Užduotis pateikti aiškiai atspausdintas, neperkrautas.
- Kai kuriais atvejais skirti papildomai laiko užduotims atlikti.
- Pastebėti vaiko pomėgius, stiprybes, mokymosi stilių, mokymąsi susieti su pomėgiu, o mokyti atsižvelgiant į mokinio mokymosi stilių.
- Vengti abstrakcijų. Mokyti tiksliais, aiškiais, logiškais pavyzdžiais.
- Nereikalauti dailaus rašto, nevertinti pažymiais netinkamos rašymo manieros, vertinti tik esmę. Leisti parašyti kompiuteriu.
- Neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės gerą atsakymą vertinti teigiamai.
- Norint lavinti mokinio rašyseną, atskirti užduotis: kai lavinama rašysena, susitelkiama tik į raidžių rašymą, kai vertinamos žinios – į žinias.
- Vengti mokinių pervargimo, nuobodžių užduočių.
- Akustiškai panašias fonemas žyminčių raidžių painiojimo klaidas skaičiuoti kaip vieną klaidą
- Kai kurias užduotis keisti, taip, kad nereiktų daug rašyti, o atlikti testo būdu ar iš

	<p>anksto pateiktoje formoje.</p> <ul style="list-style-type: none"> Taisyklėms įsiminti naudoti mnemoniką, t.y. kai įsiminama susiejant su ryšiais, gyvais pavyzdžiais, sukuriama asociacija. <p>Diktuojant tekstą labiau pabrėžti sudėtingesnės struktūros, painiojamų garsų žodžius.</p>	
SKAITYMAS		
1–4 KL.	Mokant mokinį skaityti, pasitelkti kinestezinius, taktilinius jutimus. Įsitikinti, kad mokinys supranta žodžius, kuriuos skaitys.	Skaitant mokiniui ir mokytojui kartu, tuo pat metu apvedžioti raidę pirštu.
	Vizualizuoti skaitomus tekstus.	Perskaityto teksto apibendrinimo pavyzdžiai
	Sudaryti skaitomų tekstų planą, apibendrinimą, leisti juo naudotis mokiniams pasakojant.	Pavyzdys, kaip skaitomam tekstui sudaryti jo vaizdinį planą
	Skaitomo teksto planą „rašyti“ paveikslėliais.	
	Leisti skaityti tekstus, turinčius įrašus (tuo pačiu metu ir skaito, ir klauso, kad netrukdytų klasei, galima klausytis su ausinėmis).	<p>Skaitymo įgūdžiams tobulinti, tinka kitašaliams vaikams lietuvių kalbos mokyti parengtos knygos su garsiniais įrašais, pvz.: „Kalba mane augina I – II klasėms“, (įrašai); klasėms“, (įrašai); „Kelionė į Lietuvą. Literatūrinių tekstų knyga“, (įrašai).</p> <p>ŠMM Švietimo aprūpinimo centro portale talpinama ir daug kitos puikios ugdymui medžiagos su garsiniais įrašais.</p>

- Knygas savarankiškam skaitymui parinkti pagal 5 pirštų taisyklę: mokinys skaito vieną knygos puslapį, jei jame daugiau nei 5 žodžiai, kuriuos jam sunku perskaityti, knyga mokiniui per sunki. Kitas knygos tinkamumo nustatymo būdas – jei perskaito iš eilės 20 žodžių be klaidų, knyga tinkama). Tekste turi būti 95 % mokiniui suprantamų žodžių, kad jis suprastų skaitomą tekstą.
- Pateikti atskirą knygų sąrašą, tinkamą mokiniui.
- Leisti naudotis pagalbine medžiaga: raidynu, taisyklių aplankalais, schemomis ir pan.
- Kūrinius, kuriuos mokinys turi žinoti, bet jam sunku perskaityti, leisti išgirsti (skaito klasės draugai, šeima, klausomasi įrašų ir pan.).
- Kai įmanoma, skaityti tekstą choru.
- Leisti klasėje analizuojamus sudėtingesnius tekstus iš anksto persiskaityti namie (perskaito pats ar šeimos nariai).
- Iš anksto paruošti skaitomo teksto kopiją, kurioje pažymėta pagrindinė mintis, veikėjai ar kita aptarimui reikalinga informacija.
- Tekstą suskaidyti į loginius vienetus.
- Mokiniui skaitant, leisti naudoti priemones, leidžiančias nepamesti skaitomos vietos (braukti pirštu, pieštuku, žymekliu, naudoti juostelę, švieselę tekstui sekti).
- Žymekliu, spalvomis pažymėti svarbias vietas.
- Žodžius, tekstą, sieti su paveikslėliais.
- Aiškinantis, ar mokinys suprato tekstą, užduoti žinių, supratimo lygmens klausimus (Kas? Kur? Kada? Kaip? Kodėl?).
- Mokant atlikti teksto suvokimo užduotis, kai reikia surasti tam tikras teksto dalis, treniruotis. Taikyti metodą: mokytojas skaito tekstą, mokiniai jį seka, kartais mokytojas

pakeičia kokį žodį, o mokiniai turi sureaguoti ir pastebėti, koks žodis pakeistas. Įgudus, galima dalimis duoti skaityti ir mokiniams, leisti jiems pakeisti žodžius. Arba perskaičius tekstą mokytojas sako sakinius iš teksto, kurių kai kurie yra teisingi, o kai kurie ne. Mokiniai, radę pasakytą sakinį tekste, pagrindžia arba paneigia pasakytą teiginį.

- Lavinant skaitymo techniką, atskirti užduotis: kai lavinamas skaitymas, susitelkti tik į skaitymą, kai teksto suvokimas– neakcentuoti skaitymo klaidų.
- Mokant abėcėlės, skaitymo pradmenų, pasitelkti kompiuterines priemones, mokomąsias internetines svetaines.
- Nereikalauti interpretuoti, įvertinti skaitomų tekstų.
- Mokyti pastebėti esminius pasakojimo dalykus.
- Parinkti teisingą atsakymą, atrenkant iš keleto duotų atsakymų.
- Suvaidinti tekstą pamokoje, t.y. kai daug veikėjų, pasiūlyti skaityti vaidmenimis (galima per technologijų pamokas pasidaryti veikėjų trafaretus).
- Pateikti kontekstines užuominas, pavyzdžiui, padalyti žodinių pranešimų ar rašytinių tekstų santraukas, naudoti vaizdines priemones: lenteles, paveikslėlius, diagramas ir pan.
- Naudotis didelio šrifto knygomis ir plačiais tarpais tarp linijų.
- Prieš pateikiant užduotis, suformuluoti konkrečius klausimus.
- Naudoti jutiminius mokymo metodus.
- Ugdyti gebėjimą logiškai mąstyti.
- Perklausti, ar suprato tekstą.
- Pasakojamų dalykų žinias patikrinti testais.
- Nereikalauti garsiai skaityti prieš klasę.

5–10 KL.	Leisti skaityti tekstus, turinčius įrašus (tuo pačiu metu ir skaito, ir klauso, kad netrukdytų klasei, galima klausytis su ausinėmis).	Skaitymo įgūdžiams tobulinti, tinka kitašaliams vaikams lietuvių kalbos mokytiš parengtos knygos su garsiniais įrašais, pvz.: „Laiškai iš Lietuvos“, (įrašai). ŠMM Švietimo aprūpinimo centro portale talpinama ir daug kitos puikios ugdymui medžiagos su garsiniais įrašais.
	Kūrinius, kuriuos mokinys turi analizuoti, bet to padaryti pats perskaitęs negali, leisti perskaityti, išgirsti ir išanalizuoti namie (skaito ir aptaria šeimoje, klausosi skaitmeninėje bibliotekoje).	Literatūros kūriniai 5–8 klasėms
	Klausinėjant apie perskaitytą tekstą, klausimus užduoti remiantis mokinio gebėjimais bei formuluojant klausimus pagal Bloom'o taksonomiją.	Pavyzdžiai klausimų remiantis Bloom'o taksonomija
	Perskaitytą tekstą kuo aiškiau, su kuo mažiau žodžių, struktūruoti grafiškai (diagramose, minčių žemėlapiuose ir pan.), leisti juo remtis atsiskaitant.	Pavyzdžiai, kaip grafiškai apibendrinti perskaitytą tekstą
	<ul style="list-style-type: none"> ● Leisti pristatyti mokinio mėgstamas knygas. ● Mažinti tekstų apimtį, nagrinėjimo gylį. ● Analizuojant, pristatant, leisti naudotis pagalbine medžiaga (sudarytais planais, diagramomis, piešiniais). ● Nereikalauti interpretuoti, įvertinti skaitomų tekstų. ● Perklausti, ar suprato tekstą. ● Pasakojamų dalykų žinias patikrinti testais. ● Nereikalauti garsiai skaityti prieš klasę. 	

REKOMENDUOTINA PAPILDOMA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI DIRBANT BENDROJOJE KLASĖJE SU SUP TURINČIAIS MOKINIAIS

1 – 4 klasėms:

Knygos ir pratybų sąsiuviniai:

1. Kisielienė A. Labas, raide. Mokausi skaityti 1 knyga. Tyto alba, 2011. (Skirta išmokti, įtvirtinti raides, jas jungti į skiemenis, žodžius).
2. Kisielienė A., Virketienė R. Labas, raide. Mokausi skaityti 2 knyga. Tyto alba, 2012. (Skirta skaitymo įgūdžiams įtvirtinti).
3. Kisielienė A., Virketienė R. Rūta ir Lukas. Tyto alba, 2015. (Skirta skaitymo įgūdžiams įtvirtinti).
4. Barzdonytė–Morkevičienė L. Skaitymo pratybos. Šviesa, 2006. (Skirta skaitymo mokymui(si) ir kalbos analizei).
5. Norvaišienė Z., Barzdonytė – Morkevičienė L. Mekomės kalbėti. Šviesa, 2003. (Skirta rašymo įgūdžiams įtvirtinti).
6. Lembertienė J., Toleikienė R. Žodžių karalystė. Žuvėdra, 2009. (Skirta reikšminėms žodžių dalims mokytis).
7. Markauskienė R., Uljanovienė J. Užduotys veiksmažodžių vartojimui įtvirtinti. Žuvėdra, 2008.
8. Markauskienė R., Uljanovienė J. Užduotys skaitvardžių vartojimui įtvirtinti. Homo liber, 2010
9. Markauskienė R., Uljanovienė J., Bitienė A. Užduotys būdvardžių linksniams įtvirtinti. Žuvėdra, 2006.
10. Pratybų sąsiuvinis sutrikdytai ir neišlavintai kalbai ugdyti. Iš anglų k. išvertė ir adaptavo E. Šliauterienė. 2009.
11. Kazymirkienė I. Abécédé. Dėlioju raideles, skaitau žodelius. Raidynėlis, 2013.
12. Fiurst A., Paulauskienė L., Angilovienė L. Žodžių lietus. Liucilijus, 2016.
13. Fiurst A., Paulauskienė L., Angilovienė L. Klausau. Girdžiu. Tariu. Rašau. Liucilijus, 2015.
14. Ambrukaitis, J. Lietuvių kalba 3 – 4 kl. Pratybų knyga, I-V dalys. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2011. (Skirta garsų skyrimui, dvibalsių, minkštumo ženklų, kalbos dalių, sakinio įtvirtinimui).
15. Aškinytė R. Filosofija vaikams. Užduočių knyga pradinukams. Tyto alba, 2003 (Skirta teksto, sakinių suvokimui, loginio mąstymo lavinimui (priežastis – pasekmė, panašumai – skirtumai, faktai – nuomonė ir t.t.; su paveikslėliais)).
16. Skaitymo, rašymo įgūdžiams tobulinti, kitašaliams vaikams lietuvių kalbos mokytis parengtos knygos su garsiniais įrašais, gramatikos taisyklėmis, aiškios,

neperkrautos informacijos:

17. Mikelionytė R., Šeškevičiūtė G., Vasiliauskas S. Kalba mane augina I – II klasėms, Lietuvių kalbos institutas, 2014. (Irašai).
18. Kelionė į Lietuvą. Literatūrinių tekstų knyga. Petro ofsetas, 2015. (Irašai);
19. Kelionė į Lietuvą. Gramatikos, tekstų kūrimo pratybos. Petro ofsetas, 2015. (Pratybos)
20. Prosniakova H., Stumbrienė V. Labas. Žara, 2009.
21. Prosniakova H., Stumbrienė V. Mano ir tavo šalis Lietuva. Homoliber, 2007.

Internetinės svetainės:

1. <http://lietuviu1-4.mkp.emokykla.lt/> (Skirta mokytis grafiškai panašių raidžių skyrimo, lavinti skaitymo techniką, mokytis žodžių rašymo, sakinių ribų žymėjimo, sakinio suvokimo, daiktavardžio linksnių vartojimo ir rašybos).
2. <http://www.frepy.eu/> (Skirta mokytis raides, skiemenis, žodžių, sakinių, teksto suvokimui).
3. <http://www.ziburelis.lt/> (Skirta mokytis pažinti raides, lavinti skaitymo įgūdžius, mokytis skirti akustiškai panašias raides).
4. <http://www.sac.smm.lt/> (Skirta tobulinti skaitymo įgūdžius; kitašaliams vaikams lietuvių kalbos mokytis parengtos knygos su garsiniais įrašais).
5. <http://www.iklase.lt/programeles-specialiuju-poreikiu-mokiniu-ugdymui/> („Kahoot!“ – tai nemokamas internetinis įrankis, skirtas apklausoms, viktorinoms ar diskusijoms organizuoti).
6. <http://www.rasyba.lt/> (Skirta klaidų taisymui, rašybos tikrinimui).
7. Internetinės svetainės raidžių pažinimo, žodžių garsinės analizės, rašymo įgūdžių lavinimui (siekiant lavinti ir rankos koordinaciją, kai mokinys sudeda žodį programėlėje, nurašo jį į sąsiuvinį): <http://www.frepy.eu/>; <http://www.ziburelis.lt/>; <http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/> (komiksų kūrimas, žodžių diktantas).
8. <http://peliukai.lt/> (Įvairios bendrųjų programų temos pateiktys, padeda žodinę informaciją susieti su vaizdu).
9. <http://kristianaweebly.weebly.com/> (Įvairios ugdymo(si) priemonės).
10. <http://lavinamukai.jimdo.com/>

11. <http://vilniauslogopedai.wixsite.com/vilniauslogopedai>
12. <http://logopedui.jimdo.com/>
13. <http://logopedeskabinetas.lt/>
14. <http://www.elogopedai.lt/>
15. <http://www.elogopedas.lt/>
16. <http://www.logopedas.puslapiai.lt/downloads.php>
17. <http://pradinukai.lt/testas/>
18. <http://nijolespec.jimdo.com/>
19. <http://rimossvetaine.jimdo.com/>
20. <http://kalbosugdymas.blogspot.lt/>
21. <http://www.lietutis.lt/> - lietuviškos klaviatūros įgūdžiams treniruoti (pradinukams galima skirti atitinkamų raidžių radimui, įvardinimui ir t.t.).

Kompiuterinės programos:

1. „Abby fine reader“. (Atpažįsta tekstą, galima persikelti į teksto redagavimo programą ir redaguoti kaip norima).
2. www.nvaaccess.org(NVDA kompiuterinė programa, skirta akliems mokiniams (joje nuskačiuoja tekstą, o kompiuteris jį įgarsina)).

5 – 10 klasėms:

Knygos ir pratimų sąsiuviniai:

1. Pošiūtė – Žebelenė M. Skaitiniai 5 klasei (I – II knygos).. Žuvėdra, 2007. (Skaitiniai mokiniams, turintiems klausos sutrikimų (paprastesni tekstai, tad tinka ir skaitymo sunkumų turintiems mokiniams)).
2. „Laiškai iš Lietuvos“. Petro Ofisas, 2015. ([Irašai](#)).
3. Prosnikova H., Stumbrienė V., [Mano ir tavo šalis Lietuva](#). Homoliber, 2007.

4. Karčiauskienė L. Lietuvių kalbos užduotys 6 klasei. (Taip lengviau). Vaga, 2003. (Papildoma mokymo priemonė sunkumų patiriantiems mokiniams).
5. Pošiūtė–Žebelenė M., Šlapšinskienė V. Rašome rašini. 2008. (Mokymo priemonė 8–10 klasių moksleiviams, turintiems klausos sutrikimą).

Internetinės svetainės:

1. <http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/> (Įgarsinti literatūros kūriniai).
2. <http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/> (Rašymo įgūdžių lavinimui, temų įtvirtinimui).
3. <http://www.rasyba.lt/> (Klaidų taisymui, rašybos tikrinimui).
4. <http://www.sac.smm.lt/> (Skaitymo įgūdžiams tobulinti, kitašaliams vaikams lietuvių kalbos mokytis parengtos knygos su garsiniais įrašais).
5. <http://www.iklase.lt/programeles-specialiuju-poreikiu-mokiniu-ugdymui/> („Kahoot!“ – tai nemokamas internetinis įrankis, skirtas apklausoms, viktorinoms ar diskusijoms organizuoti).
6. <http://zaidimai.lki.lt/Rasyba/Rasyba.aspx> (Rašybos įgūdžiams įtvirtinti).
7. <http://barbora.lki.lt/> (Žodyno turtinimui (sinonimai, frazeologizmai, vaizdingi posakiai)).

Kompiuterinės programos:

1. „Abby fine reader“. (Atpažįsta tekstą, galima persikelti į teksto redagavimo programą ir redaguoti kaip norima).
2. www.nvaaccess.org (NVDA kompiuterinė programa, skirta akliesiems mokiniams (joje nuskanuoja tekstą, o kompiuteris jį įgarsina)).
3. Žaidimas „Tadas Blinda. Kirčiavimas“ (Kirčiavimo įgūdžiams tobulinti (galima įsigyti Lietuvių kalbos instituto knygyne, P. Vileišio g. 5, Vilnius, tel. (8~5) 234 60 58)).